

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ZİRAAT FAKÜLTESİ
PEYZAJ MİMARLIĞI BÖLÜMÜ

Prehistorik Dönem Yapı Kültürü

PREHİSTORİK DÖNEM NEDİR?

Yazının bulunmasından önceki çağlara prehistorik (tarih öncesi çağlar) dönem denir. Bu dönemde yazının bulunmamasından dolayı herhangi bir yazılı belge günümüze ulaşmamıştır (1).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

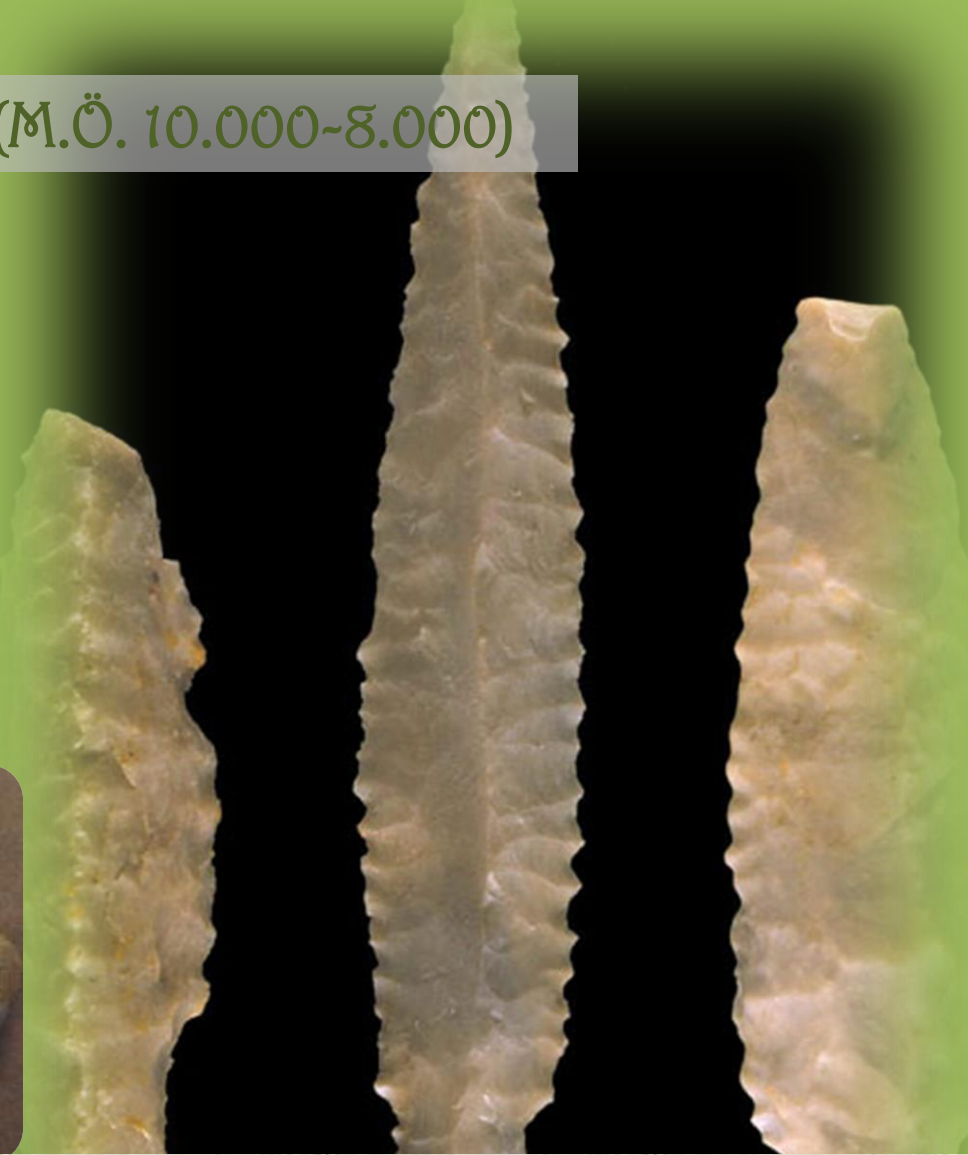
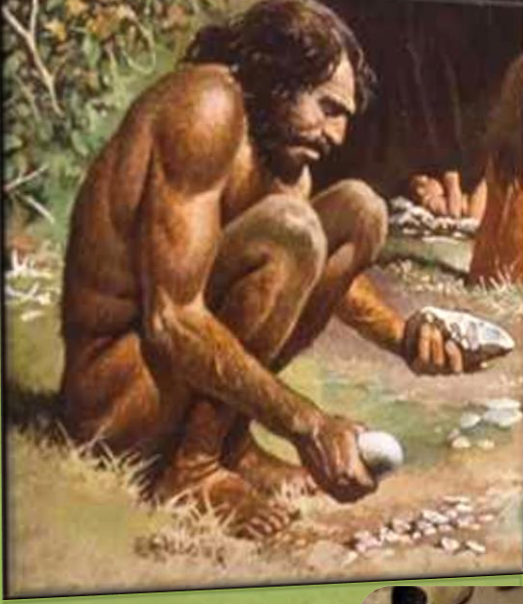
PREHISTORİK DÖNEMLER NELERDİR?

Prehistorik dönemler 3 ana çağa ayrılmaktadır. Bunlar; **palzolitik –mezolitik çağ**, **ngolitik çağ** ve **kalkolitik çağdır** (2).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

PALEOLİTİK-MEZOLİTİK ÇAĞ (M.Ö. 10.000-8.000)

Eski Taş ve Orta Taş Çağı olarak da adlandırılan bu dönem, insan elinden çıkan ilk ürünler olan taş aletlerin yapıldığı dönemdir. Henüz gelişmiş bir üretim yoktur. Ateş bulunmuştur (3).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü Paleolitik – Mezolitik Çağ

Bu dönemde insan topluluklarının yerleşme olarak sadece mağaraları değil; açık alanları da tercih ettiği görülmektedir.

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü Palolitik – Mezolitik Çağ

YARIMBURGAZ MAĞARASI:

Bu mağara İstanbul' un Başakşehir ilçesinin , Altınşehir semtinde bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda Palzolitik Çağ'a ait önemli belgeler bulunmuştur (4).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Yarimburgaz Mağarası

Eldę edilen bulgular Yarımburgaz' ın T¼rkiye' nin bug¼n için bilinen, en eski yerleşim yeri olduğunu ortaya koymuştur (4).

Prehistorik D¼n¼m (Tarih ¼ncesi aėlar) Yapı K¼lt¼r¼

Yarımburgaz Mağarası

Aynı zamanda Avrupa kıtasının yerleşiminde de bir görev görmüş olabileceği düşünülmektedir (4).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü Yarımburgaz Mağarası

KARAIN MAĞARASI:

Antalya' da bulunan bu mağara, Türkiye' nin içinde insan yaşamış en büyük mağarasıdır (5).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Karain Mağarası

Karain Mağarası, Anadolu ve Yakın Doğu tarihi açısından önemli bir Palzolitik Mezolitik merkezdir. Aynı zamanda diğer prehistorik çağlar hakkında da bilgiler verir (5).

Karain, Türkiye' de kazısı yapılan tek mağara sitesi olup Türkiye' nin en eski iskan yerlerinden biri olma özelliğine sahiptir (5).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Karain Mağarası

Mağaranın E gözü Palzolitik Çağ' ın tüm dönemlerini veren kalın bir katlaşımına sahiptir (5).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Karain Mağarası

ŞARKLI MAĞARA:

TAY Project

21/8/2001 08:49

TAY Project

21/8/2001 08:49

Gaziantep yakınında, Dülük Vadisi' nde bulunmaktadır. Yapılan kazılarda midye kabuklarının bol bulunuşu Mezolitik Çağ' da mağaranın çevresinde küçük bir gölün varlığını gösterdiği iddia edilmektedir (6).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Şarklı Mağara

BELDİBİ MAĞARASI:

Beldibi Mağarası Antalya bölgesinin ikinci önemli prehistorik merkezidir. Tümü Mezolitik kültürleri içeren 6 tabaka tespit edilmiştir (4).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Beldibi Mağarası

Ayrıca bazı duvarlarda şematize insan, dağ keçisi ve geyik resimleri bulunmaktadır (4).

TEKKEKÖY MAĞARASI:

Samsun' a 14 km. Uzakta bulunan Tekkeköy Mağarası, Palöolitik ve diğer prehistorik dönemlerin izlerini taşıyan bir bölgedir. Bölgedeki ilk yaşam izleri burada görülmüştür (7).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Tekkeköy Mağarası

Bu mağaralarda yaşayan Palzolitik Çağ insanı madeni tanıyamamış; bütün aletlerini taş, ağaç ve kemikten yapmıştır (7).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Tekkeköy Mağarası

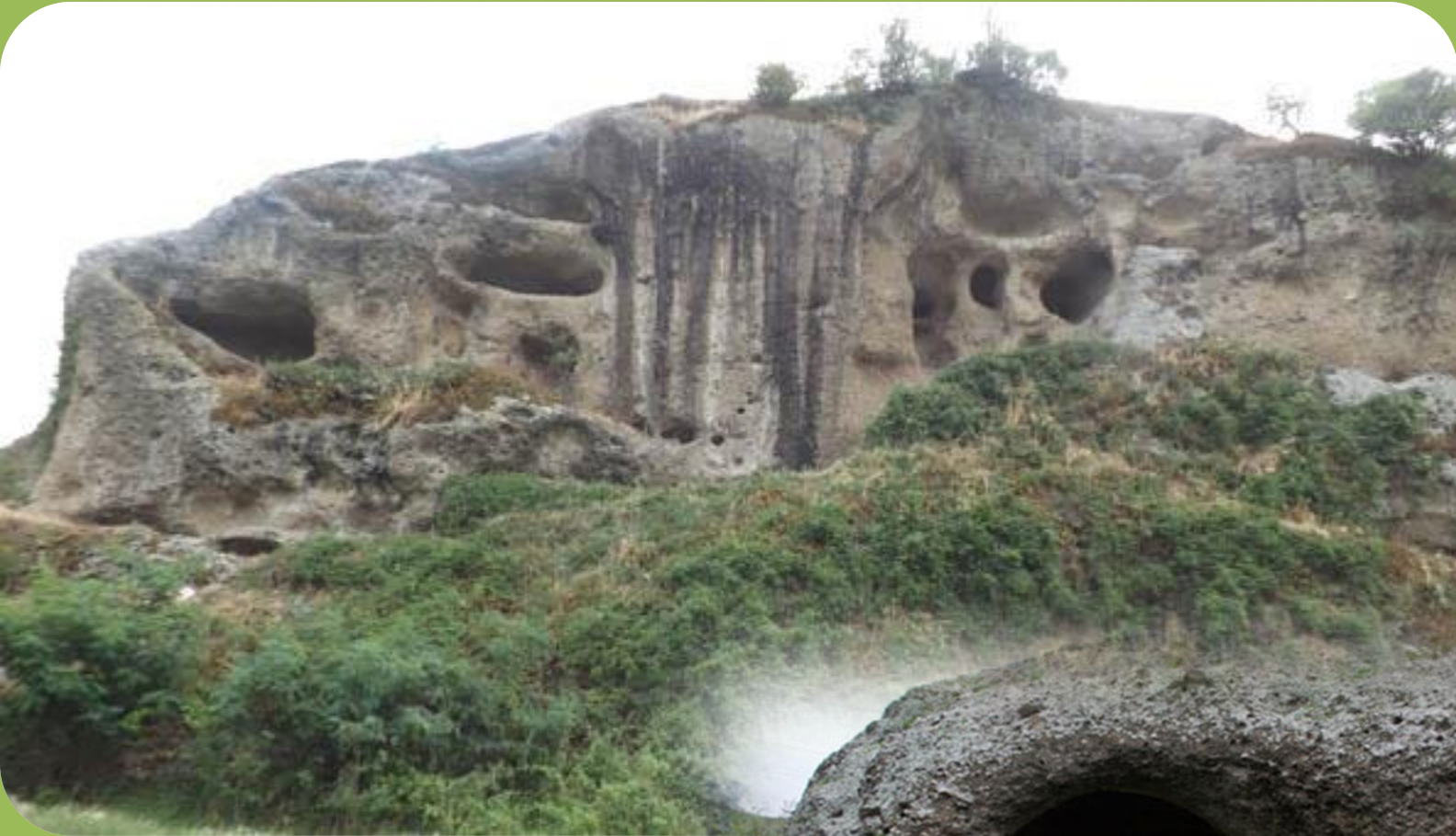
Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Tekkökü Mağarası

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Tekkökü Mağarası

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Tekkeköy Mağarası

KARAPINAR YERLEŞİM YERİ:

TAY Project

16/7/2003 12:52

TAY Project

16/7/2003 12:52

Palözolitik ve Mezolitik Çağ olarak adlandırılan bu dönemde, mağaraların yanında açık yerleşim yerleri de kullanılmıştır. Karapınar da bu yerleşim yerlerinden bir tanesidir.

TAY Project

16/7/2003 12:51

TAY Project

16/7/2003 12:51

Karapınar; Elazığ' ın Ağın ilçesinin Samançay Köyü' nde bulunmaktadır (6).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Karapınar

Orman ve su kaynaklarının bol oluşu bu yöreyi Paleolitik Çağ insanların tercih etmesinde yol açmıştır. Çakmaktaşı yataklarının varlığı; kaya sığınaklarının bol bulunuşu da bu tercihte etkili olmuştur (6).

SAMANDAĞ YERLEŞİM YERİ:

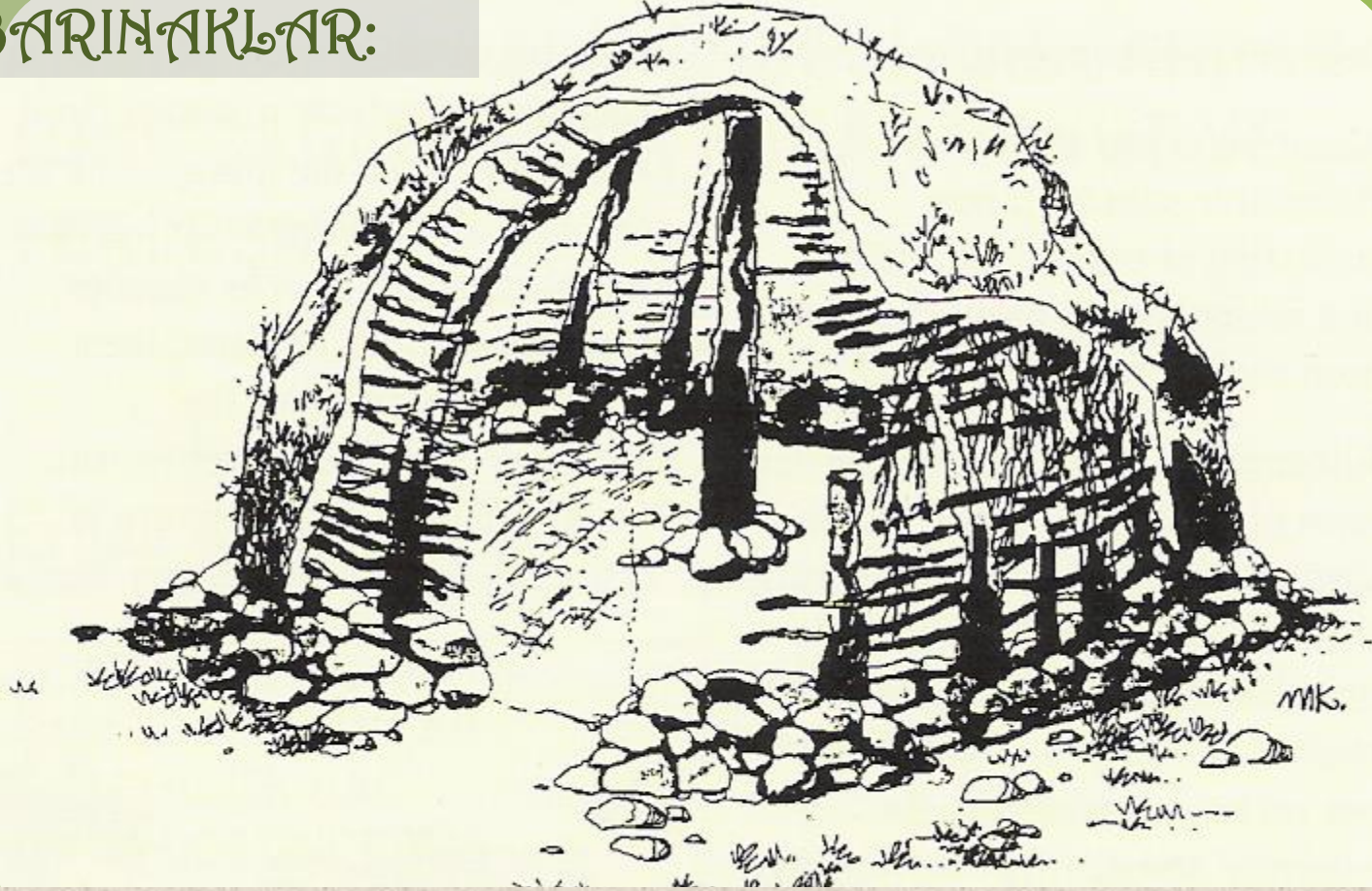

Antakya'ya 25 km uzaklıktadır. Yapılan kazılarda elde edilen bulgular yöredeki yaşamın Orta Paliolitik Çağa kadar uzandığına işaret etmektedir (8).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Samandağ

İLK BARINAKLAR:

Palöolitik Çağ' da mağara ve kaya kovuklarında yaşayan insanlar, Mezolitik Çağ' da göçebelikten çok yerleşik düzene geçmeye başlamışlardır. Anadolu' da bütün aşamalarıyla ilk yerleşim örneğini Diyarbakır yakınlarında bulunan Çayönü yansıtmaktadır. Çayönü evleri hafif ve kolay kullanılan malzemeden oluşmuş olup, sadece yatıp uyumak ve sert doğa koşullarından korunmak için sınırlı bir amaca hizmet etmiştir (9).

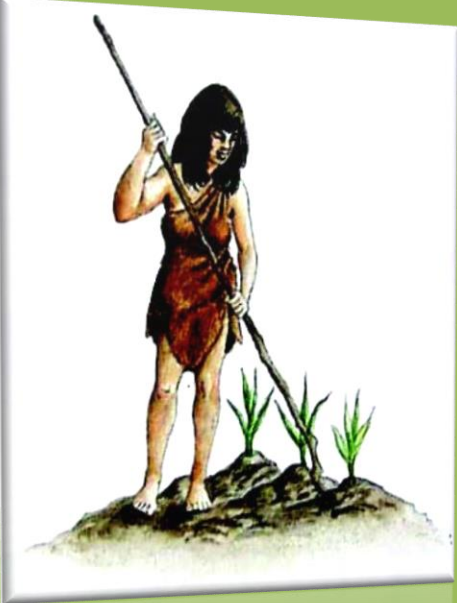

www.definhelerim.com

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

İlk Barınaklar

NEOLİTİK ÇAĞ (M.Ö. 8.000-5.500)

Yeni Taş Çağı da dengen bu dönemde, insanlık tarihinde, besin üretiminin yanında ilk yerleşik toplumlar kurulmaya başlanmıştır. Kullanımların çeşitlenmesiyle beraber dairesel konutlar yerini dikdörtgen konutlara bırakmıştır (10).

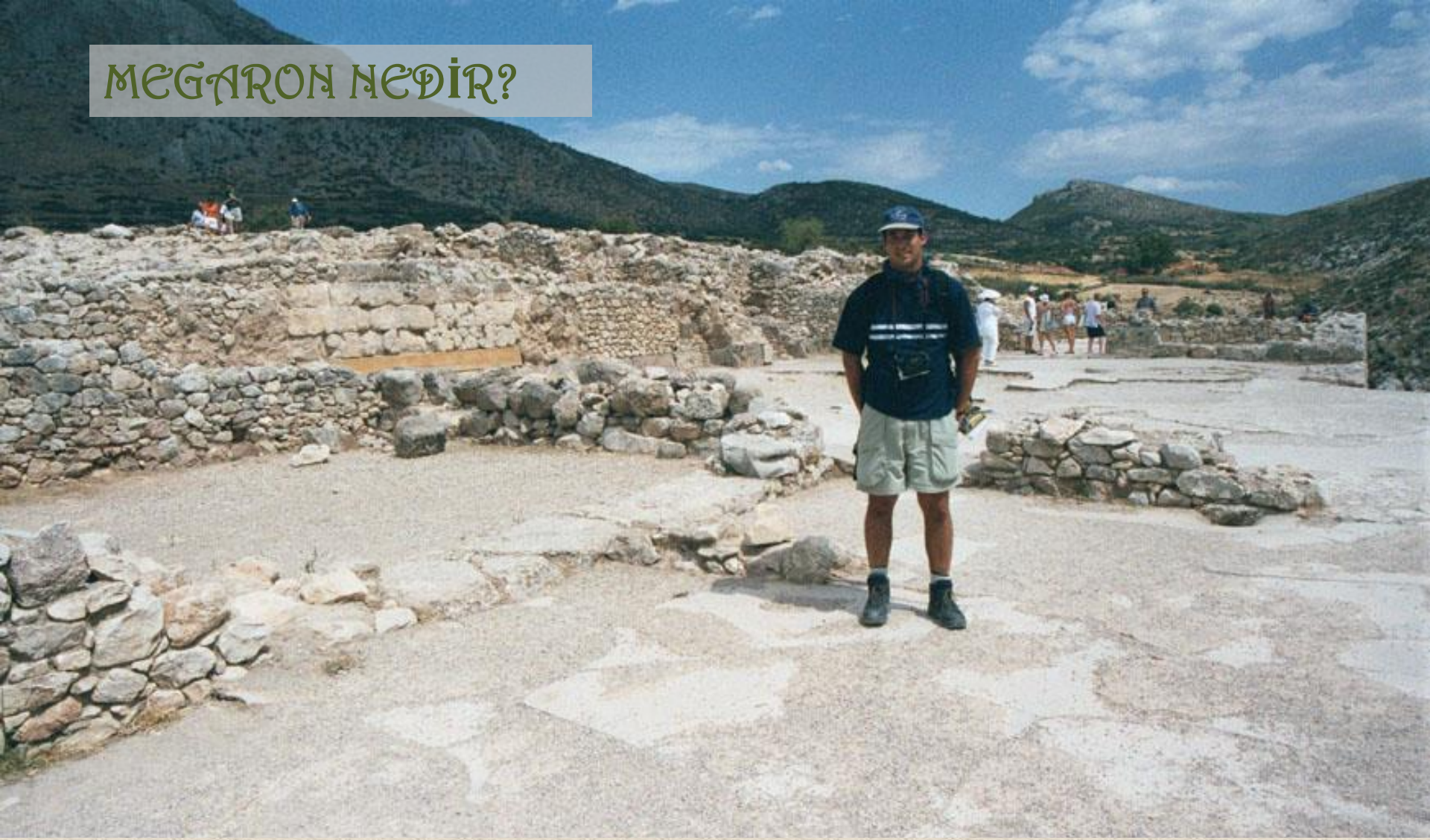
Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Neolitik Çağ

Dikdörtgen planlı bu evler, avluların etrafında bitişik olarak sıralanmıştır. Taş temel bulunmadığı, kerpiçten düz damlı olarak yapılan bu evlerin planları da birbirinin aynıdır. Evler, geniş oturma odası dışında depo ve mutfaktan oluşmakta, oda içlerinde seki, ocak ve fırınlar bulunmakta idi (10).

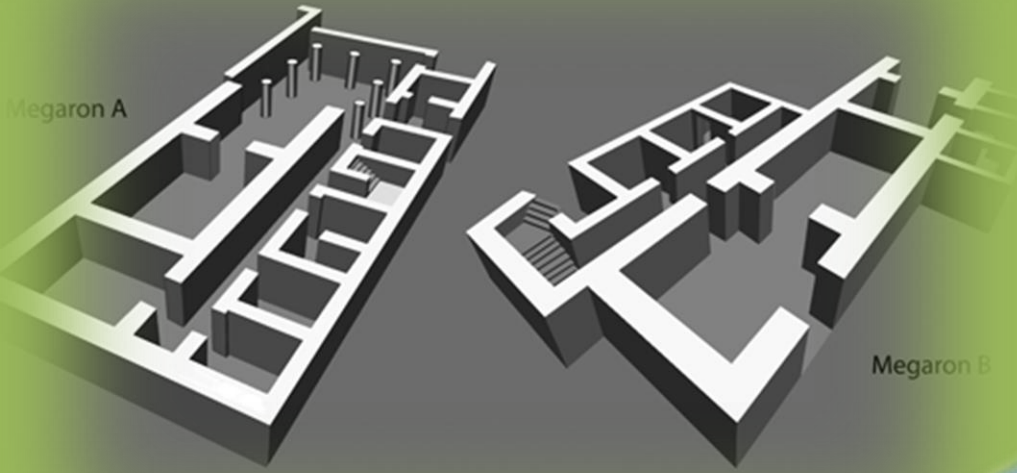
MEGARON NEDİR?

Bu dönemde ortaya çıkan megaron, Yunan tapınağının prototipidir. Uzun ev modeline uygun, kısa tarafında giriş bölümü olan, dehliz ve dikdörtgen, büyük bir merkezi ocağı ile sütunlu bir girişi bulunan bir evdir (4).

Sütunlu girişin önünde, çeşitli odaların ve büroların açıldığı bir avlu bulunur. Başlangıçta sütunsuz olarak yapılmış ancak zamanla sütun eklenmiştir. Ayrıca tapınak, depo ve soyluların-kralların kaldığı yer olarak kaynaklara geçmiştir (4).

Megaron ayrıca mimarlığın ilk yapısı olarak da geçmektedir. Bugün TMMOB' un amblemi de dik çizilmiş bir megaron örneğidir (4). Megaron Neolitik Çağ yerleşmelerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Megaron

KÖŞKHÖYÜK:

Köşkhöyük, Niğde' nin Bor ilçesine bağlıdır ve Bahçeli Beldesi yakınlarında bulunmaktadır (11).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Köşkhöyük

Neolitik dönemden kalan en önemli yerleşim merkezlerinden birisidir, 4 büyük kültür tabakası keşfedilmiştir (11).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Köşkhöyük

Dönemin yapı özelliği olan taş temel üzerine kerpiç duvarlı kare yapılar mevcuttur. Kafatasının kil ile sıvanması işlemi de yapılan kazılarda keşfedilmiştir (11).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Köşkhöyük

AŞIKLIHÖYÜK:

Aşıklıhöyük, Aksaray ilinin yaklaşık 25 kilometre güneydoğusunda, Gülağaç ilçesi sınırları içinde yer almaktadır. 180 x 230 metre çap ve 15 metre yüksekliğindedir (12).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Yapılan çalışmalarda, yerleşimin tarihinin M.Ö. 8000'li yıllara dayandığı ortaya çıkarılmıştır. Bu tarihi bakımından Aşıklı Höyük, Orta Anadolu'da şimdiye kadar keşfedilen en eski yerleşim yeridir (12).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Anadolu' nun geleneksel bitişik düzendeki dörtgen planlı kerpiç mimarisinin en eski örneği Aşıklıhöyük' te izlenir (12).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Yerleşme düzeninin zaman içinde korunmasına özen gösterildiği ve yapılar yenilenirken fazla değişiklik yapılmadan çoğu kez olduğu gibi aynı yerde yeniden yapıldığı görülür (12).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Yapılar bir, iki ve sığırık olarak 3 mekanklıdır. Yapıların dışarıya açılan kapıları yoktur, ancak odalar arasında geçişi sağlayan küçük boşluklar mevcuttur. Duvarlarda taş temel yoktur. Tümüyle kerpiçtendir ve toprak sıvalıdır (12).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

© copyright / 1

Konutların zeminleri, mezar olarak da kullanılmıştır.

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

HACILAR HÖYÜĞÜ:

Dünya Arkeolojisi' nde önemli bir yeri olan bu höyük Burdur' un 24 km batısındadır. Batı Anadolu' nun bilinen en eski yerleşim yeridir. Birçok çağdan izler taşır (13).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Hacılar

Hacılar'ın mimarisine bakıldığı zaman yüksenk bir mimarinin olduğu, evlerin tek odalı, kare ve dikdörtgen planlı olup bir kapı ile avluya açıldığı, üzerleri kırmızı aşı boyalı duvarların olduğu, tabanlarında ise genelde bir ocağın bulunduğu tespit edilmiştir (13).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Hacılar

GÖBEKLİTEPE:

Göbeklitepe Şanlıurfa' ya 20 km' lik mesafede, bir teppe üzerinde kurulu, Neolitik Çağ' dan kalma, dünyanın bilinen en eski dini yapılar topluluğudur (4).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Göbeklitepe

Yapılan çalışmalar sonucunda tapınma amaçlı törensiz alanlara ait mimari kalıntılar, dikili taşlar ve üzerinde kabartmalı yabancı hayvan figürlerinin bulunduğu taşlar gün yüzüne çıkarıldı (4).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Göbeklitepe

Bölgenin önemi ise günyüzüne çıkan en büyük tapınma alanını bulundurmasıdır (4).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Göbeklitepe

Göbeklitepe arkeoloji dünyasının en büyük keşiflerinden biridir. Çünkü daha şehir hayatına geçmemiş toplumların tapınak inşa etmiş olduğunu gösteren ilk örnektir (4).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Göbeklitepe

Göbeklitepe, şehirleşme yani medeniyet tarihinde devrim niteliğinde bir buluştur (4).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Göbeklitepe

ÇATALHÖYÜK:

Konya şehrinin 52 km güneydoğusunda , Konya Ovası' na hakim buğdaylık arazide bulunmaktadır. Çok geniş bir Neolitik Çağ yerleşim yeridir (4).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Çatalhöyük

Çatalhöyük, binlerce yıllık tarihi boyunca üst üste inşa edilmiş binalar sayesinde yapay bir teppe olmuştur (11).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Çatalhöyük

Binalarda kullanılan ana malzemeler; kerpiç, kamış ve ağaçtır. Güneşte kurulmuş kerpiç ve kireç sıvalardan yapılan binaların temelleri derine inmiyordu. Kolonların taşıdığı tavan iş, sıkıştırılmış kil ve kamıştan inşa ediliyordu (11).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Çatalhöyük

kivegezi

Çatalhöyükte yer alan evler genelde 2 oda, depo, kiler ve mutfaktan oluşmaktadır. Evlerin planları birbirinin aynıdır. Yapılan çalışmalarda evlerin pencerelerinin olmadığı keşfedilmiştir (11).

Binaların iç yüzlerinin sıvanmış olduğu tespit edilmiştir. Bu sıvalı yüzeylerde, kırmızı, pembe, kahverengi ve siyah renklerde geometrik desenler, av sahneleri ve hayvan kabartmalarına rastlanmıştır. Dini anlam taşıyan boğa figürü binaların duvarlarında sıkça kullanılmıştır (11).

Ayrıca birçok evde gerçek boğa başlarının kille sıvanması ile yapılmış kabartmalar bulunmuştur (11).

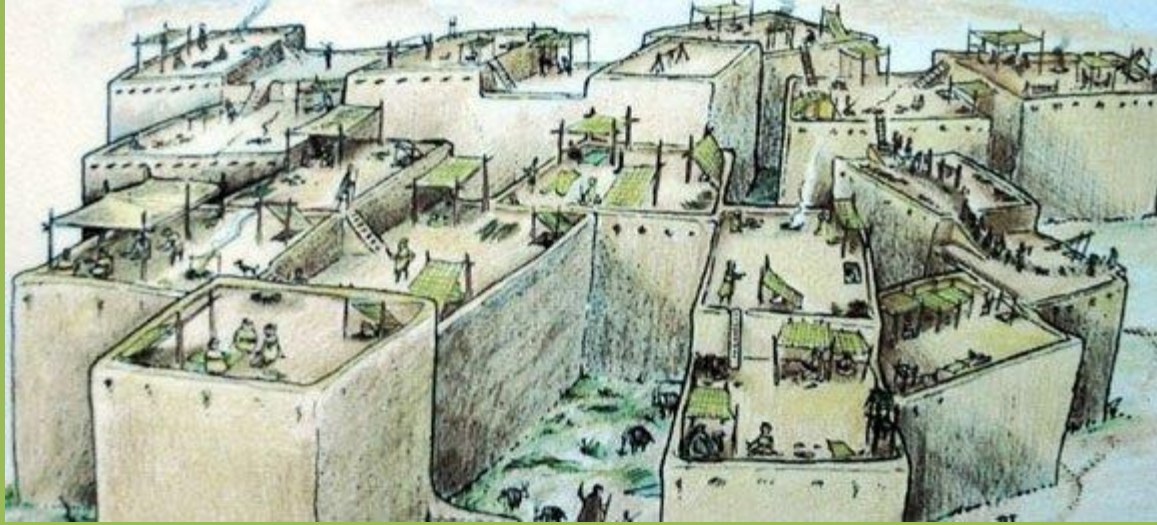

Evlər bitişik olaraq inşa edildiğindən dolayı kapıları yoktur. Evlərə giriş çıxışlar damdan açılan bir delik sayesinde gerçekleşiyordu. Bitişik düzenden dolayı şehirde sokaklar mevcut değildi. Şehir içinde ulaşım evlerin damlarından sağlanıyordu. Ayrıca kunut zemin mezar olarak da değerlendirilmiştir (11).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Çatalhöyük

KALKOLİTİK ÇAĞ (M.Ö. 5.500-3.000)

Bakır Çağı olarak da bilinen bu dönem, kültür tarihinde ilk ön kent kültürlerinin başladığı dönem olarak bilinir. Gelişkin tarım ve hayvancılık, insanın sosyal yapısındaki değişimleri giderek çabuklaştırmıştır. Bu gelişim sonucu Anadolu'da, söz konusu çağ yerleşme yerleri sayısının 852' ye ulaştığı görülür (14).

Bu dönemde geniş avlulu, bu avlulara açılan kapılarla girilen ve iki katlı yapılan evler yaygındır. Evler arasında sokaklar yer almaktadır (15).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Kalkolitik Çağ

Bilin n en eski hisar yapımı da ger ekleŒmiŒtir. Neolitik d nemin devamı olduğu i in Hacılar, K Œkh y k, Alacah y k, Canhasan gibi yerleŒmelerde izlerine rastlanmaktadır (15).

DÜNYADAKİ PREHİSTORİK DÖNEM YAPI ÖRNEKLERİ:

STONEHENGE:

İngiltere'nin Salisbury Ovası'nda bulunan Stonehenge ağırlıkları 4 ile 50 ton arasında değişen taşlara ev sahipliği yapmaktadır. Yapımına yaklaşık 4000 yıl önce başlandığı düşünülmektedir (15).

Yapı olarak dik dikilen taşların üzerine yatay taşların ekleneceği kapıyı andırmaktadır. Ayrıca taşları çevreleyen bir çukur, birkaç km ötede Avon Nehri'ne doğru bir patika yol, bunun çevresinde de çeşitli taşlar vardır (15).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Stonehenge

Yapılış amacıyla ilgili çeşitli inanışlar ve varsayımlar öne sürülmektedir. Çevresinde bulunan 400 ' den fazla mezar nedeniyle cennete açılan bir kapı olarak görülmektedir (15).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Stonehenge

mysticrealms.org.uk

www.mysticrealms.org.uk

Aynı zamanda Güneş hareketlerine duyarlı mimarisiyle mevsim değişimleri izlenebilmektedir (15).

Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi Çağlar) Yapı Kültürü

Stonehenge

EXTERNSTEINE:

Almanya' da Teutoburger ormanında bulunan yan yana dizilmiş 13 kaya bulunmaktadır ve bunların 120 milyon yıl önce oluştuğu tahmin edilmektedir. Taşlar oldukça dikkat çekicidir (16).

KAYNAKÇA:

- (1): lisiinasi.blogspot.com
- (2): mumya.mersin.edu.tr
- (3): notoku.com
- (4): wikipedia.org
- (5): www.sabah.com.tr
- (6): www.tayproject.org
- (7): wikimapia.org
- (8): meb.gov.tr
- (9): okul.selyam.net
- (10): anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr
- (11): www.anadoluuygarliklari.com
- (12): www.forumgercek.com
- (13): www.burdurmuzesi.gov.tr
- (14): www.msxlab.org
- (15): www.seherforum.net
- (16): www.mailec.com

